

มายาคติความงามของสตรีไทย พ.ศ. 2481- 2516

นางไพรยา พลสารทูล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามนุษยวิทยามหาบัณฑิต

สาขาวิชามนุษยวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2549

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THAI WOMEN'S BEAUTY MYTH (1938-1973)

Mrs.Pairaya Ponsaratoon

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Anthropology Program in Anthropology

Department of Sociology and Anthropology

Faculty of Political Science

Chulalongkorn University

Academic Year 2006

Copyright of Chulalongkorn University

491075

หัวข้อวิทยานิพนธ์

มายาคติความงามของสตรีไทย พ.ศ. 2481-2516

โดย

นางไปรยา พลสารทูล

สาขาวิชา

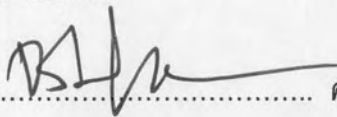
มานุษยวิทยา

อาจารย์ที่ปรึกษา

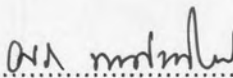
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จุฬนี เทียนไทย

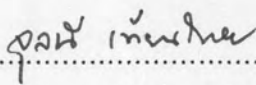

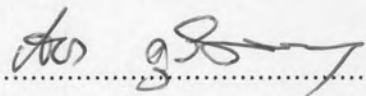
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

.... คณบดีคณะรัฐศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร. จีรต์ สุวรรณมาลา)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร. อมรา พงศาพิชญ์)

.... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จุฬนี เทียนไทย)

.... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ปรีชา คุณินทร์พันธุ์)

ไพบรยา พลสารทูล : มายาคติความงามของสตรีไทย พ.ศ.2481-2516. (THAI WOMEN'S BEAUTY MYTH) อ. ที่ปรึกษา: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จูลณี เทียนไทย, 185 หน้า.

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพลวัตของการเปลี่ยนแปลงในเรื่องมายาคติความงามของสตรีไทย ความกดดันทางสังคมของสตรีไทยที่เกิดจากมายาคติความงาม และผลกระทบของมายาคติความงามที่มีต่อสตรีไทย ตั้งแต่เริ่มมีนโยบายสร้างชาติของจอมพล ป. พิบูลสงคราม จนถึงเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516

ข้อมูลการวิจัยได้จากการรวบรวมเอกสาร งานวิจัยและสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ผลการศึกษาพบว่า มายาคติความงามของสตรีไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย และตัวแปรที่สำคัญที่ทำให้สองยุคสมัยนั้นแตกต่างกันคือ แนวความคิดของความเชื่อทางสังคมและวัฒนธรรม และความแตกต่างทางเพศ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ใช้ความแตกต่างในจุดนี้แบ่งผลวิจัยออกเป็นสองยุคสมัย อันได้แก่ ช่วงแรกระหว่าง พ.ศ. 2481-2497 ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยของการประกวดนางสาวไทย ตามนโยบายสร้างชาติของจอมพล ป. พิบูลสงคราม และช่วงที่สองระหว่าง พ.ศ. 2507-2516 ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยของการประกวดนางสาวไทย ตามนโยบายเพื่อการประชาสัมพันธ์ชื่อเสียงและการท่องเที่ยวของประเทศ มายาคติความงามได้ส่งผลกระทบต่อสตรีไทยในด้านจิตใจ การสร้างค่าใช้จ่าย ความปลอดภัย ศีลธรรม และการเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตของสตรีไทย

ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
สาขาวิชามานุษยวิทยา
ปีการศึกษา 2549

ลายมือชื่อนิสิต.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... จูลณี เทียนไทย

4681137324 : MAJOR ANTHROPOLOGY

KEY WORD: MYTH / BEAUTY/ BEAUTY MYTH / THAI WOMEN /

PAIRAYA PONSARATOON : THAI WOMEN'S BEAUTY MYTH (1938 – 1973)

THESIS ADVISOR: ASST. PROF. CHULANEE THIANTHAI, Ph.D., 185 pp.

The aim of this research is to study the dynamic of changes in Thai women's beauty myth, Thai women's social pressure of the beauty myth, and the impacts caused by the beauty myth during the period of Field Marshal Phibun's nation to building policy to Bloody Sunday; Oct. 14, 1973.

Data are gathered from research papers and other publications. The findings showed that not only Thai women's beauty myth changes from time to time, but it also evolved closely to the concept of social and cultural beliefs and gender differences. In this thesis the researcher has divided the period into two different periods. The first period was from 1938 to 1954 when beauty contest were organized as a form of entertainment to celebrate the Thai Constitution Day. The second period was form 1964 to 1973 when beauty contests were organized to promote tourism and foreign exchange. The impacts of Thai women's beauty myth from both periods were related to women's psychological well-being, their expenditure, safety, morals, and lifestyle change.

Department of Sociology and Anthropology

Field of Study: Anthropology

Academic year 2006

Student's signature.....

Advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ ด้วยความเมตตากรุณาและความอนุเคราะห์ของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จุลณี เทียนไทย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้จุดประกายเรื่องมายาคติความงาม (BEAUTY MYTH) ให้กับผู้วิจัย และเป็นผู้ที่ทำให้ผู้วิจัยรู้สึกประทับใจในชั้นเรียนอย่างที่สุด พร้อมทั้งให้แนวทาง แนวคิด และข้อแนะนำต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ตั้งแต่เริ่มหัวข้อวิทยานิพนธ์เป็นต้นมา ซึ่งผู้วิจัยต้องขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร. อมรา พงศาพิชญ์ และรองศาสตราจารย์ ดร. ปรีชา คุวินทร์พันธุ์ ประธานกรรมการ และกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ เป็นอย่างสูง ที่ได้ให้ความเมตตา ให้คำแนะนำ และข้อคิดเห็นต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อวิทยานิพนธ์นี้ ทำให้ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้ง และภูมิใจอย่างที่สุด ตลอดเวลาที่ได้ศึกษาในสาขาวิชามานุษยวิทยา

ขอขอบพระคุณคุณครูณภัทร จำปานิล ครูอนงค์ ศรีเสน ที่ได้อนุเคราะห์เรื่องรูปถ่าย และขอขอบพระคุณครูศรีสุตารัตน์ นาคประดิษฐ์ ที่ได้สละเวลาช่วยเหลืองานธุรการโรงเรียนให้กับผู้วิจัยอย่างเรียบร้อย ทำให้ผู้วิจัยมีเวลาปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์นี้จนสำเร็จ

ขอขอบพระคุณที่มาของรูปภาพ และรูปถ่าย ตลอดจนแหล่งข้อมูลต่าง ๆ รวมทั้งขอขอบพระคุณอาจารย์ก้องสกุล กวินรวีกุล ที่ได้ให้คำแนะนำผู้วิจัย มา ณ ที่นี้ด้วย

ขอขอบพระคุณครอบครัว "พูลธรัตน์" ที่เป็นกำลังใจให้กับผู้วิจัยเสมอมา และขอบคุณ ด.ญ.เหมจิวา พลสารทูล บุตรสาวคนเดียวของผู้วิจัย ที่เป็นกำลังใจสำคัญให้ผู้วิจัยจัดทำวิทยานิพนธ์นี้จนสำเร็จ อีกทั้งคอยช่วยเหลือผู้วิจัยในเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ มาโดยตลอด

ขอขอบคุณ คุณวิษณุจำเริญ มณีแสง น้องชายที่น่ารักที่สุดที่คอยห่วงใย และซักถามถึงความก้าวหน้าของวิทยานิพนธ์มาโดยตลอด ตลอดจนขอขอบคุณคุณคุณพรทิพย์ บัวรับพร และน้อง ๆ ที่ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาทุกคนที่คอยเป็นกำลังใจให้ด้วยดีเสมอมา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ด้วย

คุณงามความดีทั้งหมดและสาระอันเป็นประโยชน์ของวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยขอมอบให้กับคุณพ่อ คุณแม่ ครูอาจารย์ ตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่าน ที่มีส่วนสนับสนุนให้ผู้วิจัยได้ประสบความสำเร็จในครั้งนี้ ขอโน้มระลึกถึงด้วยความเคารพอย่างสูงสุด

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญภาพ.....	ฌ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	7
สมมติฐานการวิจัย.....	8
ขอบเขตการวิจัย.....	8
นิยามศัพท์สำคัญ.....	8
ผลที่คาดว่าจะได้รับและข้อเสนอแนะ.....	9
ระเบียบวิธีวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	9
วิธีรวบรวมข้อมูล.....	10
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	14
บทที่	
2 แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	16
แนวคิดเรื่อง Myth.....	16
แนวคิดเกี่ยวกับมายาคติ (Mythologies).....	17
แนวคิดเกี่ยวกับมายาคติความงาม (Beauty Myth).....	19
แนวคิดมายาคติความงาม (Beauty Myth) ของ Wolf.....	22
แนวคิดเรื่องคู่ตรงข้าม หรือความคิดแบบสองขั้ว.....	25
แนวคิดเรื่องความกดดันทางสังคม.....	26

	แนวคิดเรื่องการรับรู้ต่อภาพลักษณ์ทางร่างกาย.....	28
	ผลกระทบที่เกิดจากมายาคติความงาม.....	31
	แนวคิดทางด้านการเมืองในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม.....	32
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	35
	วรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้อง.....	41
	กรอบแนวคิด.....	43
บทที่		
3	การเปลี่ยนแปลงมายาคติความงามของสตรีไทย.....	45
	การแต่งกายของสตรีไทยก่อนมีการเปลี่ยนแปลงในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม.....	46
	มายาคติความงามจากวัฒนธรรมตะวันตก.....	49
	มายาคติความงามของสตรีไทยในยุคแรก (พ.ศ. 2481-2487).....	52
	มายาคติความงามในยุคที่สอง (พ.ศ. 2507 – 2516).....	86
บทที่		
4	ความกดดันทางสังคมของสตรีไทยเกิดจากมายาคติความงาม.....	102
	ความกดดันทางสังคมของสตรีไทยที่เกิดจากมายาคติความงามยุคแรก.....	102
	ความกดดันทางสังคมของสตรีไทยที่เกิดจากมายาคติความงามยุคที่สอง.....	110
บทที่		
5	ผลกระทบที่เกิดจากมายาคติความงามต่อสตรีไทย.....	121
	ผลกระทบที่เกิดจากมายาคติความงามต่อสตรีไทยยุคแรก.....	121
	ผลกระทบที่เกิดจากมายาคติความงามต่อสตรีไทยยุคที่สอง.....	138
บทที่		
6	บทสรุป.....	145
	รายการอ้างอิง.....	154
	ภาคผนวก.....	161
	ภาคผนวก ก.....	162
	ภาคผนวก ข.....	167
	ประวัติผู้เขียน.....	175

สารบัญญภาพ

หน้า

1 ภาพแสดงการแต่งกายแบบนุ่งโจงกระเบนและห่มผ้าแถบของผู้หญิงไทยช่วงก่อนสมัย จอมพล ป. พิบูลสงคราม.....	46
2 ภาพแสดงการแต่งกายแบบนุ่งโจงกระเบนและห่มสไบเฉียง.....	47
3 ภาพแสดงการแต่งกายก่อนที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ.....	47
4 ภาพแสดงการแต่งกายแบบนุ่งโจงกระเบน สวมเสื้อ และเริ่มไว้ผมยาวตัดเป็นลอน.....	58
5 ภาพเกตุ้า การโอบ.....	50
6 ภาพริต้า เฮย์เวิร์ธ.....	51
7 นางสาวไทย พ.ศ. 2482 กับการสวมหมวกในยุคที่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ.....	59
8 ภาพแสดงการแต่งกายของสตรีไทยในยุครัฐนิยม.....	59
9 ภาพแสดงผู้หญิงรับของแจกในยุครัฐนิยม.....	60
10 ภาพตัวอย่างการแต่งกายที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ประชาสัมพันธ์.....	61
11 ภาพแสดงแฟชั่นสตรี จากนิตยสารสุภาพสตรี.....	63
12 ภาพสตรีไทย พ.ศ. 2495.....	68
13 ภาพสตรีไทย พ.ศ. 2496.....	68
14 ภาพแสดงการนุ่งกระโปรงนิวลุด.....	69
15 ภาพสามเกลอตอนหยาดฟ้ามาดิน.....	70
16 ภาพเขียน ชื่อ NUDE.....	71
17 ภาพนางสาวไทย พ.ศ. 2494 นุ่งชุดอาบนํ้า.....	73
18 ภาพปกสามเกลอตอนสาริกา.....	77
19 ภาพปกนิตยสารแม่ศรีเรือน.....	80
20 ภาพโฆษณา น้ำมันแต่งผมสโนว์แฮร์ทูนิค.....	81
21 ภาพโฆษณานิโอโคไวตามิน.....	82
22 ภาพโฆษณาโดยใช้นางสาวไทยเป็นนางแบบ.....	83
23 ภาพถ่าย ปี พ.ศ.2493.....	84
24 ภาพแสดงผู้หญิงเปลือยอก ปี พ.ศ. 2508.....	88
25 ภาพนางแบบกับชุดกระโปรงสั้น.....	88
26 ภาพถ่ายนางแบบใส่ชุดอาบนํ้า พ.ศ. 2513.....	89
27 ภาพนางแบบปฏิบัติในสุรากวางทอง พ.ศ. 2514.....	89

28	ภาพแสดงการนุ่งกระโปรงมินิสเกิร์ต.....	90
29	ภาพแสดงการนุ่งกระโปรงมิดี.....	92
30	ภาพแสดงการนุ่งกางเกงฮอทแพนท์.....	93
31	ภาพแสดงการสวมกางเกงยี่ด.....	94
32	ภาพแสดงการนุ่งกางเกงม้อด.....	95
33	ภาพแสดงการแต่งหน้าที่เน้นดวงตาหวาน.....	97
34	ภาพแสดงการแต่งหน้าที่เน้นการแต่งหน้าเข้ม.....	98
35	ภาพนางงามจักรวาลในการโฆษณาเครื่องสำอาง.....	99
36	ภาพแสดงการสวมใส่คอร์เซ็ทรัดสัดส่วน.....	125
37	ภาพแสดงการสวมใส่สเตย์รัดหน้าท้อง.....	125
38	ภาพแสดงการแต่งกายในยุครัฐนิยมเมื่อไปติดต่อราชการตอนน้ำท่วม.....	135